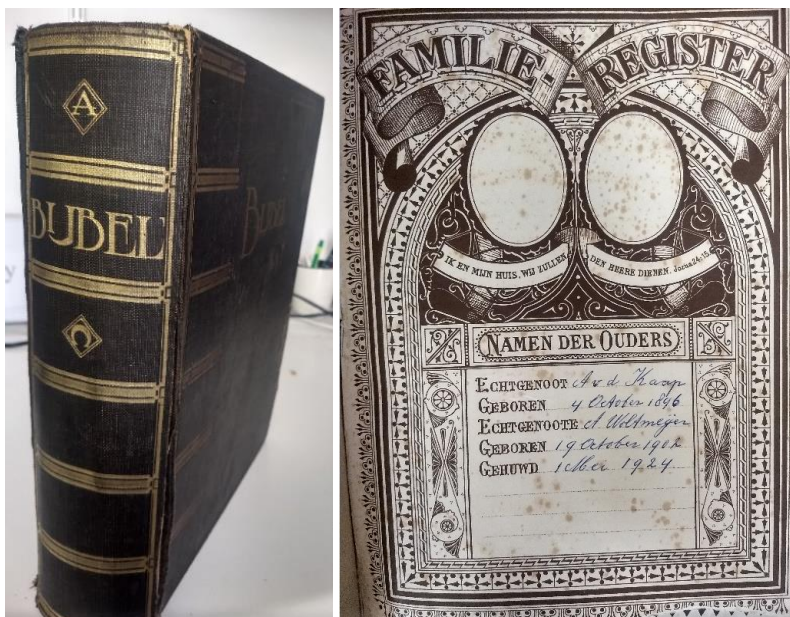

De trouwbijbel van mijn grootouders

Albert van der Kaap

Toen mijn grootouders, Albert van der Kaap en Alida Woltmeijer, op 1 mei 1924 in Emmen trouwden, ontvingen zij bij hun kerkelijk huwelijk de traditionele Trouwbijbel. Een lijvige Statenbijbel, tot ongeveer 1950 de meest gelezen Bijbelvertaling.

Van 13 november 1618 tot 29 mei 1619 vergaderden honderd predikanten een half jaar in het gebouw van de kloveniersdoelen in Dordrecht. Tijdens een provinciale voorvergadering in Groningen werden mijn voorvader, Wigboldus Homeri, namens de stad Groningen en het Oldambt (met acht stemmen) en Joachimus Borgesius (vijf stemmen) gekozen als eventuele vervangers van zieke afgevaardigden naar de nationale synode.¹ Een dag na het begin van zittingen werd de Groningse vertegenwoordiger, Johannes Lolingius ziek. Tijdens de 21e sessie (5 december 1618) werd hij daarom vervangen door Wigboldus Homeri.²

¹ <https://bit.ly/2ScP03Y>

² Zie het artikel over Wigboldus Homeri en zijn familie op deze website.

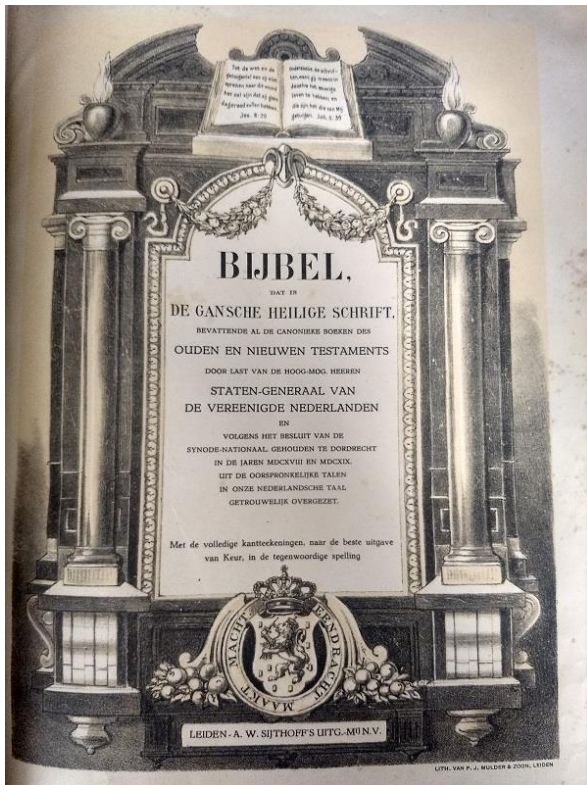
Tijdens deze nationale synode werd o.a. besloten tot het maken van een nieuwe Bijbelvertaling, naar voorbeeld van de Engelse Authorized Version: de zogeheten King James Bible uit 1611. Omdat de vertaling gefinancierd zou worden door de Staten-Generaal, werd gesproken van de Statenvertaling. De synode draagt de vertalers op de oorspronkelijke Hebreeuwse en Griekse tekst trouw te volgen en de tekst in een voor iedereen begrijpelijke, heldere taal op te stellen.

Door allerlei godsdienstige en politieke discussies stemmen de Staten-Generaal pas in 1626 met dit voorstel in, waarna de vertalers aan de slag gaan. Negen jaar later is de vertaling klaar en in 1637 mag de Statenvertaling of Statenbijbel voor het eerst gedrukt worden. Tussen 1637 en 1657 worden maar liefst een half miljoen exemplaren gedrukt, op een Nederlandse bevolking van twee miljoen mensen.³

Uitgaven

Het exemplaar van mijn grootouders werd gedrukt door A.W. Sijthoff's uitgeverij in Leiden, met zoals het schutblad vermeld *'de volledige kanteekeningen, naar de beste uitgave van Keur in de tegenwoordige spelling.'*

³ Voor een uitgebreide geschiedenis van de Statenvertaling zie: <https://statenvertaling.nl/geschiedenis/sv-ontstaan-nauta1.html>

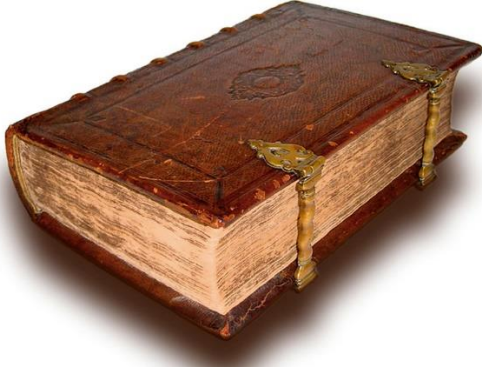

Vanaf 1637 was er door de Staten-Generaal een privilege van exclusieve uitgave voor 15 jaar verleend aan de uitgever weduwe Van Wouw door de Staten-Generaal. Dat neemt niet weg dat in er in 1641 een clandestiene Statenbijbeluitgave, gedrukt door Pieter Loijemans en Marten de Bot te Dordrecht op de markt kwam, een zogenaamde piratendruk.

Verreweg de bekendste drukkers van de Statenbijbel kwamen uit geslacht Keur, dat afkomstig was uit Dordrecht. De grondlegger was Jacob Braat, eigenaar van de drukkerij: *'In de werckende hoop'*, die in 1662 een volledige Statenbijbel uitgaf. Zijn stiefzoon was de eerste van het vermaarde Bijbeldrukkersgeslacht Keur, dat achtereenvolgens bestond uit Hendrik I, Jacob I, Pieter, Hendrik II en Jacob II. Beginnend in 1666 gaf dit geslacht meer dan een eeuw de Statenbijbel uit. De eerste bijbels nog in compagnie met Marcus Doornick te Amsterdam. Bij latere uitgaven werd tevens een neef van Marcus Doornick, te weten Pieter Rotterdam te Amsterdam, erbij betrokken. De derde generatie Keur was inmiddels financieel zo sterk en had zo'n dominante marktpositie dat zij andere drukkers niet meer nodig hadden.

De Keur Statenbijbels waren van de allerbeste kwaliteit, voor de omslag werd zwaar rundleder gebruikt, het hout was van eiken wagenschot. Gedrukt op sterk papier werden de katernen met zware hennepen koorden in het hout vastgezet. Op het leer werden de koperen sloten vaak in de voor hen zo karakteristieke krab ofwel spinmodel opgezet. Deze Bijbels bevatten nagenoeg geen drukfouten.

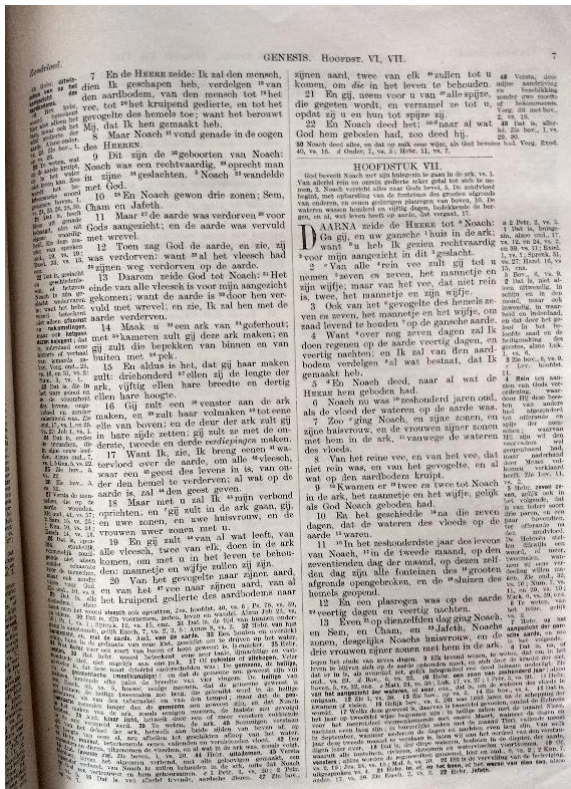
Tot op de dag van vandaag worden nog Statenbijbels gedrukt/herdrukt naar de beste uitgave van Keur, zoals dus de Trouwbijbel van mijn grootouders, al was dit, zoals op bovenstaande afbeelding is te zien een, een aanmerkelijk eenvoudiger uitgave dan de oorspronkelijke.⁴

Kanttekeningen

Wie tegenwoordig zegt dat hij ergens kanttekeningen bij wil plaatsen, geeft aan dat hij het met iets niet helemaal eens is of bedenkingen heeft bij iets.

Als we het hebben over de kanttekeningen in de Statenbijbel, zoals die ook geplaatst zijn in het exemplaar van mijn grootouders, gaat het gaat over iets anders.

⁴ Deze informatie is afkomstig van <https://www.statenbijbelmuseum.nl/nl/collectie/+bijbedruk+methodes+en+statenbijbedrukkers>

De vertalers kregen van de Dordtse synode de opdracht om in de kantlijn van de pagina's met bijbelteksten bepaalde opmerkingen te plaatsen: *'Dat zij eenige korte verklaringen er bij voegen, waarmede reden gegeven wordt van de overzetting in de duistere plaatsen; maar de waarnemingen der leerpunten daar bij te voegen, is geoordeeld noch noodig, noch raadzaam te zijn.'*⁵ De kanttekeningen waren dus vooral taalkundig van aard en boden geen korte uiteenzetting van de gereformeerde dogmatiek. Zij werden in de tekst gemarkeerd met nummers voor de algemene toelichtingen en letters voor de verwijzingen naar andere Bijbelgedeelten met dezelfde tekst of strekking. Ook kunnen zij een verantwoording zijn van de gekozen vertaling van moeilijke passages

De kanttekeningen waren dus nadrukkelijk niet bedoeld als uitleg!

⁵ J.H. Donner en S.A. van den Hoorn (red.), Acta of Handelingen der Nationale Synode .. te Dordrecht in de jaren 1618 en 1619 (Leiden: Donner, 1885; herdruk: Houten: Den Hertog, 1987), p. 20.